

Розділ VII

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

УДК: 378.6

Лопатинська Ірина Сергіївна,

кандидат педагогічних наук

(Донецький юридичний інститут МВС України,
м. Кривий Ріг)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4957-9845>

Мамонова Олена Іванівна,

кандидат педагогічних наук

(Донецький юридичний інститут МВС України,
м. Маріуполь)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9648-1627>

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ПРАВООХОРОНЦІВ (ЗА МАТЕРІАЛОМ НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА «CRIMES AND PUNISHMENT»)

У статті проаналізовано поняття іншомовної комунікативної компетентності та визначено, що вільне володіння іноземною мовою є свідченням професійного потенціалу фахівця-правоохоронця. Визначено, що використання спеціальних навчальних посібників сприяє формуванню іншомовної комунікативної компетентності, зокрема розвитку навичок усної та письмової професійної комунікації іноземною мовою, формує готовність фахівців-правоохоронців до міжособистісного професійного спілкування.

Ключові слова: іншомовна комунікативна компетентність; письмова та усна комунікативність; іншомовна фахова комунікація; мовна культура; фахівець-правоохоронець; навчальний посібник.

Постановка проблеми. Процес пізнання людиною себе і світу, її гармонійну адаптацію в соціумі та успішну самореалізацію в різноманітних соціальних сферах, ефективну міжособистісну комунікацію і взагалі розвиток і збереження духовної та матеріальної культури людства неможливо уявити без опори на мову. У зв'язку з цим фундаментальне й стратегічне значення отримує проблема формування мовної особистості – суб'єкта, який володіє «сукупністю здібностей і якостей, що дозволяють йому здійснювати суто людську діяльність – говорити, спілкуватися, створювати усні й письмові мовні твори, відповідні цілям і умовам комунікації, отримувати інформацію з текстів, сприймати мову» [8, с. 11].

Важливим чинником інтенсифікації цього процесу є мовна освіта. Як визначено у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти, лише шляхом кращого володіння сучасними європейськими мовами можна полегшити спілкування та взаємодію між європейцями з різними рідними мовами заради підтримки європейської мобільності, взаєморозуміння і співпраці, та подолати упередження і дискримінацію» [7, с. 15].

Згідно зі стратегією розвитку мовної освіти в Україні, зміст якої визначено у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, система неперервної мовної освіти має забезпечити обов'язкове опанування громадянами України державною мовою, можливість знати рідну (національну) та вивчати іноземні мови. Освіта сприяє формуванню високої мовної культури та мовної компетентності громадян, поваги до державної мови та мов національних меншин України, толерантного ставлення до носіїв різних мов і культур [6]. В умовах глобалізації суспільства, розширення міжнаціональних професійних відносин особливої актуальності набуває питання іншомовної підготовки фахівців-правоохоронців, які б вільно володіли іноземною мовою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фахівці з проблем мовної освіти підкреслюють необхідність комунікативної спрямованості навчання мов (Т. Ганніченко, О. Горошкіна, О. Іскандарова, В. Костомаров, Г. Лещенко, О. Малиновська, С. Масон, Л. Мацько, Є. Пассов, М. Пентиліук, В. Селезньова, В. Скалкін, О. Хорошковська та ін.). Так, на думку О. Хорошковської, основною метою вивчення навчальних предметів є формування комунікативної компетентності особистості [9, с. 44]. Результати аналізу фахової літератури свідчать, що спеціаліста сьогодні розуміють не тільки як професіонала з певного фаху у вузькому смислі, але й обов'язково як висококультурну особистість, яка має не тільки різного роду специфічні професійні вміння та навички, але й володіє іноземною мовою, виявляє готовність до професійної комунікації. Отже, грамотна мова фахівця – це свідчення його професійного потенціалу, змістові рамки якого визначають також рівень загальнокультурного розвитку особистості. Відповідно до цього, головними завданнями навчання іноземної мови визначено: створення позитивної мотивації до їх засвоєння; формування вмінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності; засвоєння знань про найважливіші мовні одиниці, необхідні й достатні для формування комунікативного орієнтованого мовлення; залучення до національної культури народу, мова якого викладається як окремий предмет; інтелектуальний, моральний, соціокультурний та естетичний розвиток особистості [9].

З огляду на це, **метою нашої статті** є розкрити можливості формування професійної іншомовно-комунікативної компетентності фахівців у закладах вищої освіти через використання спеціальних навчальних посібників, які сприяють розв'язанню важливих завдань іншомовної комунікативної компетентності: розвитку навичок професійної комунікації майбутніх фахівців-правоохоронців та формуванню в них готовності до міжособистісного та професійного спілкування з різними суб'єктами.

Виклад основного матеріалу. Визначаючи заходи щодо покращення іншомовної підготовки студентів немовних закладів вищої освіти, О. Малиновська та С. Масон констатують, що весь процес вивчення іноземних мов необхідно повністю зорієнтувати на комунікативний метод навчання з метою формування, розвитку та удосконалення у студентів фахово-комунікативної компетенції [5, с. 379].

Необхідність забезпечення ефективності професійної комунікації вимагає від комунікантів володіння достатнім рівнем професійної комунікативної компетентності. Проблему застосування компетентнісного підходу у процесі формування мовної особистості розробляли А. Богуш, О. Горошкіна, С. Караман, М. Пентиліук, Т. Симоненко ін. Сам термін „комунікативна компетентність” був запропонований Д. Хаймсом у 1972 році і означав уміння використовувати мову у різних соціальних контекстах [11].

Під професійно-орієнтованим навчанням мов науковці розуміють навчання, яке враховує потреби студентів у вивченні іноземної мови та особливості майбутньої професії або

спеціальності, які, своєю чергою, вимагають її вивчення [2]. Практично всі форми діяльності фахівця правоохоронних органів передбачають професійне спілкування, обмін інформацією, під час навчання у закладі вищої освіти зі специфічними умовами майбутнім правоохоронцям слід навчитися професійного спілкування та бути готовими до оптимальної професійної діяльності комунікативного характеру (як усної, так і письмової) у відповідності до особливостей служби, типу діяльності, підрозділів та посад.

Л. Гріднева розглядає поняття „іншомовна комунікативна компетенція майбутніх правоохоронців” як цілісне інтегративне утворення особистості, що є окремим складовим компонентом професійної комунікативної компетентності й складається з відповідної мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенції, формується на основі дворівневого підходу – „знання – їх практична реалізація” в контексті створеного ціннісно-смыслового комунікативного середовища й дозволяє реалізувати інтеркультурну комунікативну функцію майбутніх правоохоронців у процесі професійної діяльності [1, с. 11].

Оскільки мова є важливим інструментарієм професійної діяльності правоохоронців, предмети мовознавчого спрямування в програмі їх професійної підготовки слід сприймати та усвідомлювати як фахові. Водночас процес вивчення іноземної мови має ґрунтуватися на тісній взаємодії з іншими фаховими предметами, виявляючи у такий спосіб цілісність та практичну спрямованість мовної підготовки. Невід’ємним традиційним засобом формування мовно-комунікативних знань, умінь та навичок на всіх освітніх рівнях, зокрема й у закладах вищої освіти, є спеціальні навчальні посібники.

Отже, навчальні посібники в курсі іноземної мови мають бути інформаційно-насиченими, вони одночасно мають містити як іншомовні лексико-граматичні матеріали, так і матеріали, що висвітлювали професійно значущу сферу діяльності майбутніх фахівців-правоохоронців. Серед найважливіших методів і прийомів, що сприяють цілеспрямованому розвитку мовленнєвих умінь і навичок, допомагають курсантам удосконалювати знання іноземної мови Т. Гороховська називає теоретичне вивчення мови (бесіда, повідомлення, робота з підручником).

Саме тому, враховуючи теоретичні дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців, нами було розроблено навчальний посібник «Crimes and punishment» для курсантів та студентів [4]. Навчальний посібник складено з метою навчити курсантів та студентів володіти правничою лексикою, сформувати навички роботи з літературою за фахом, які спрямовані на розвиток аналітичного мислення, а також на активізацію мовленнєвої комунікації, зумовленої професійними потребами, розширення, поглиблення та закріплення фахової лексики англійської мови з опорою на правничі тексти, які супроводжуються вправами та завданнями на розуміння змісту текстів. Мовні тексти містять інформацію, необхідну для майбутньої спеціалізації курсантів з тих або інших фахових питань.

Посібник складається з 14 розділів, які відповідають темам робочої програми з дисципліни «Іноземна мова (англійська)». Кожен розділ ідентичний за структурою та складається з декількох завдань. Завдання включають множинний вибір, пошук відповідностей, переклад, словотворення, розподіл та інші вправи, які націлені на перевірку засвоєння лексичного матеріалу. Додаткові тексти призначені для самостійного опрацювання. Після читання текстового матеріалу курсантам пропонується зробити висновки на основі викладених у тексті фактів, дати їх оцінку, інтерпретацію та післятекстові вправи, а саме: з’єднати фрагменти речення; заповнити пропуски в реченнях; вставити в слова пропущені букви; замінити українські слова в реченнях англійськими; заповнити пропуски в реченнях, вибираючи слова з групи синонімів; пояснити значення слів у реченні іноземною мовою; скласти власні речення з вивченими словами та словосполученнями; виправити помилки відповідно до змісту тексту, чи вибору слів; скласти речення з набору слів; вибрати до дефініцій відповідні слова; виправити помилки в підкреслених

словах; розширити речення, використовуючи нові слова; трансформувати монологічне мовлення в діалог; виділити ключові слова з тексту; знайти зайве слово в лексичному ряду з теми; виділити в кожному абзаці речення, яке передає основну думку; скласти на основі ключових слів та тез переказ тексту; скласти план тексту; перекласти текст з листа; трансформувати текст з теперішнього часу в минулий чи в майбутній; поставити запитання до тексту; відповісти на запитання щодо змісту тексту.

Такі вправи допомагають не лише перевірити вивчений матеріал, а також виявити помилки курсантів та студентів, подолати організаційно-педагогічні та психологічні труднощі професійного спілкування. Своєю чергою, знання професійної лексики, ведення правильно організованого монологічного іншомовного мовлення, адекватний переклад професійних повідомлень на іноземну чи рідну мову сприяли формуванню стійких мовних навичок у курсантів. Словник професійної термінології зорієнтує та сприятиме її засвоєнню. Вирішення запропонованих завдань вимагає від курсантів інтегрованого застосування знань, отриманих протягом вивчення дисципліни і дозволяє перевірити вміння курсантів та студентів орієнтуватись у практичних та теоретичних аспектах дисципліни. Матеріал посібника побудований так, щоб курсанти та студенти використовували його як під час аудиторних занять, так і у ході самостійного опрацювання розмовних тем для розвитку усного мовлення.

Розробка й застосування в навчальному процесі навчального посібника здійснювались нами з урахуванням вимог професійного спілкування правоохоронців, принципу поступового переходу від простих до складних завдань, наявності контролю та самоконтролю, систематичності виконання. На заняттях з іноземної мови використовується навчальний посібник, що дозволяє формувати у майбутніх фахівців-правоохоронців знання структури мови, уміння адекватно застосовувати лексеми, зокрема професіоналізми, у мовленні, а також здатність їх декодувати.

Під час вивчення іноземної мови за розробленим нами навчальним посібником курсанти опановують як навички читання й розуміння професійно-орієнтованого тексту, так і навички усного й письмового перекладу текстів, розвивають здібності активного сприйняття й використання на практиці вивченого лексико-граматичного матеріалу. Комунікативна зв'язаність, яка розуміється нами як інтегруюча функція комунікативної взаємодії, дозволяє забезпечувати засвоєння курсантами великих обсягів матеріалу, створюючи легкість у сприйнятті нових текстів, підтримуючи високий рівень мотивації навчання. Поняття комунікативної пов'язаності доповнює поняття сконцентрованості в організації матеріалу у процесі навчання [3]. Оскільки формування іншомовної комунікативної компетентності можливе лише через безперервне спілкування в ситуаціях, що моделюють реальну комунікативну діяльність, то підхід до навчання іноземної мови повинен припускати одночасне і паралельне оволодіння мовним матеріалом і мовною діяльністю. На основі такого підходу побудована система вправ.

Розробляючи їх, ми орієнтувалися на «компетентність» як засновану на знаннях, інтелектуально й особистісно-обумовлену соціально-професійну життєдіяльність людини та основні положення особистісно-діяльнісного підходу до навчання іноземних мов (І. Зимня). Відповідно до цього підходу, питання й завдання повинні стимулювати мовну активність курсантів, підтримувати й направляти їх мовленнєву діяльність іноземною мовою щодо завдань своєї майбутньої професійної діяльності в конкретній навчальній ситуації [3].

Висновки. Таким чином, включення у зміст посібника професійно значущого мовного матеріалу сприяло формуванню в курсантів комунікативної компетентності та осмисленню сфери їхньої майбутньої професійної діяльності. Проблемність завдань сприяла розвитку інтелекту, дослідницького й творчого мислення майбутніх фахівців-

правоохоронців, а також умінню прийнятно й доцільно варіювати свою іншомовну комунікативність залежно від психологічних факторів спілкування.

Список використаних джерел

1. Гріднева Л. М. Формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх працівників правоохоронних органів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»; Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2010. 20 с.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С. Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003, 273 с.
3. Зимняя И. А. Психология обучения неродному языку. Москва: Рус. яз., 1989. 221с.
4. Лопатинська І. С., Мамонова О. І. Л 15 Crimes and punishment Навчальний посібник для курсантів та студентів / Донецький юридичний інститут МВС України. Житомир : Вид.О.О. Євенок, 2017. 72 с.
5. Малиновська О. Л. Шляхи підвищення ефективності процесу вивчення іноземних мов студентами немовних вищих навчальних закладів. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.11. С. 376–381.
6. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. *Освіта України*. 2002. № 6. С. 3–9.
7. Проскуріна Я. І. Професійно-орієнтована мовна підготовка іноземних студентів на підготовчих факультетах. *Педагогічний альманах*. 2012. Вип. 14. С. 213–219.
8. Соколова В. В. Культура речи и культура общения. Москва: Просвещение, 1996. 192 с.
9. Хорошковська О. Про підходи до визначення змісту мовної освіти у проекті нової редакції державного стандарту. *Українська мова і література в школі*. 2011. № 1. С. 41–44.
10. Шутак Л. Б. Досконале знання мови фаху – запорука вільного самовираження у професії. *Буковинський медичний вісник*. 2010. Т. 14. № 4(56). С. 177–178.
11. Hymes D. On communicative competence. *Sociolinguistics* / eds. J. V. Pride, J. L. Holmes. Harmondsworth, 1972. P. 98–112.

Лопатинская Ирина Сергеевна,

кандидат педагогических наук

(Донецкий юридический институт МВД Украины, г. Кривой Рог)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4957-9845>

Мамонова Елена Ивановна,

кандидат педагогических наук

(Донецкий юридический институт МВД Украины, г. Мариуполь)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9648-1627>

ФОРМИРОВАНИЕ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ - ПРАВООХРАНИТЕЛЕЙ (НА МАТЕРИАЛЕ УЧЕБНОГО ПОСОБИЯ «CRIMES AND PUNISHMENT»)

В статье проанализированы понятия иноязычной коммуникативной компетентности и определено, что свободное владение иностранным языком является свидетельством профессионального потенциала специалиста-правоохранителя. Авторами статьи определено, что использование специальных учебных пособий способствует формированию иноязычной коммуникативной компетентности, а именно развитию навыков устной и письменной профессиональной коммуникации на иностранном языке, формирует готовность специалистов-правоохранителей к межличностному профессиональному общению.

Ключевые слова: иноязычная коммуникативная компетентность; письменная и устная коммуникативность; иноязычная профессиональная коммуникация; языковая культура; специалист-правоохранитель; учебное пособие.

Lopatynskaya Iryna Sergiivna

PhD in Pedagogics

(Donetsk Law Institute, MIA of Ukraine, Kryvyi Rih)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4957-9845>

Mamonova Olena Ivanivna

PhD in Pedagogics

(Donetsk Law Institute, MIA of Ukraine, Mariupol)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9648-1627>

FORMING FOREIGN COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE LAW-ENFORCEMENT SPECIALISTS (BASED ON THE MANUAL «CRIMES AND PUNISHMENT»)

The article analyzes the concept of foreign communication competence and states that the fluency of foreign language is evidence of the professional potential of a law enforcement specialist.

Expansion of interethnic professional relations becomes of special urgency issues of foreign language training of law enforcement officers who would fluently speak a foreign language. The main tasks of forming a foreign language communicative competence are as follows: creation of positive motivation for their assimilation; formation of skills and abilities in all kinds of speech activity; the assimilation of knowledge about the most important linguistic units necessary and sufficient for the formation of communicative oriented speech.

The authors of the article point out that the use of special educational aids should form a foreign-language communicative competence, namely to develop the skills of oral and written professional communication in a foreign language, to form the readiness of law enforcement officers for interpersonal professional communication. Teaching materials in the course of a foreign language should be informationally rich, contain foreign language lexical and grammatical materials and cover the professionally significant sphere of activity of future law enforcement officers.

The material of the manual should be constructed so that students and cadets use it both during classes and during the independent development of conversational topics for the progress of oral speech.

Key words: *foreign-language communicative competence; written and oral communicativity; foreign-language professional communication; language culture; law-enforcement specialist; manual.*

Надійшла до редколегії **5.12.2018**